

Fejezetek a rudabányai bányász fúvószenekar történetéből¹

SZEDERKÉNYI ANDREA

A zenekar előzményei

Rudabányán 1880-ban indult meg a nagyüzemi vasércbányászat a *Borsodi Bányatársulat* keretében. Kezdetben 500-600 dolgozót foglalkoztattak. Az első igazgató *Breytfuss Gáspár* volt az ausztriai *Eisenerzböhl*, aki a bányászathoz értő munkásokat csehországi, morvaországi és felvidéki (*Dobsina, Rozsnyó, Igló* stb.) bányákból toborozta.

Miután a bányatelep első házai könnyen égő anyagból, fából készültek, szükség volt helyi tűzoltócsapat megszervezésére. Erre 1886-ban került sor. Mivel *Rudabánya* közelében nem volt nagyobb település, ahol a munkások kulturális és szórakozási lehetőségeket találhattak volna, a bányai igazgató fúvószenekart szervezett számukra a zenéhez értő bányászokból. Karmestere a lengyel származású *Wojtsék Vilmos* lett, aki egyébként a bánya anyagraktárában dolgozott. A zenekar a tűzoltó-egyesület keretében működött. Ezt igazolja a rudabányai *Bányászattörténeti Múzeum* gyűjteményben található régi fénykép, melyen a zenészek is tűzoltó-egyenruhában láthatók. Körülbelül 20-25 fő vett részt a zenekar

---

¹ A tanulmány a szerző 1979-ben készült főiskolai szakdolgozatán alapul. A hajdan nagy sikereket elért rudabányai bányász fúvószenekar dokumentumai (munkanaplók, eseménynaplók, díjak stb.) az 1980-as, 90-es években sajnos nagyrészt elkallódtak, ezért ma már csak az említett diplomamunka és a még közöttünk levő egykori zenekari tagok, valamint a helybeliek visszaemlékezései állnak rendelkezésünkre az együttes történetének bemutatásához. (A szerkesztő.)

munkájában. Hangszereiket *Csehországból* hozatta *Breytfuss*, a wítkowitzi kohóművek igazgatósága szerezte be azokat. A zenészek legtöbbje korábban katonazenekarokban játszott, ezért alig fél év múlva már elfogadhatóan működött az együttes. Az igazgató zeneszerető ember volt, s pártfogásába vette a csoportot. Az egyenruhát is ő készítette a zenekar és a tüzoltóság részére.

MEGHIVÓ

A BORSODI BÁNYATÁRSULATI FELVIGYÁZÓK

1898. ÉVI AUGUSZTUS HÓ 14-ÉN RUDOBÁNYÁN

A TÁRSULATI VENDÉGLŐ NAGYTERMÉBEN, A BÁNYA-ZENEKAR
KÖZREMŰKÖDÉSE MELLETT

ZÁRTKÖRŰ TÁNCZMULATSÁGOT

RENDEZNEK, MELYRE KIVÜL CZIMZETT URAT ÉS BECSÉS CSALÁDJÁT
TISZTELETTEL MEGHIVJA

A RENDEZŐSÉG.

KEZDETE DÉLUTÁN 2 ÓRAKOR.

BELÉPTI DIJ TETSZÉS SZERINT.

Az első ismert nyomtatott dokumentum a rudabányai bányászzenekarról: báli meghívó 1898-ból. (A Bányászattörténeti Múzeum gyűjteményéből.)

A munkások hétfőtől szombat délig a bányauzemben dolgoztak, így szombat déltől hétfő reggelig szabadidővel rendelkeztek.

A zenekar feladata volt, hogy ez alatt az idő alatt szórakoztassa a pihenő munkásokat. Minden szombaton térzenét adtak az elemi iskola előtti *Teniszkerben* (ma a *Sportcsarnok* áll ezen a helyen). Emellett játszottak tűzoltó-gyakorlatok alkalmával, és templomi zenét is szolgáltatottak. *Breytfuss* bányaigazgató bálakat is rendezett a dolgozók részére (nyáron a *Majális-tetőn*, télen a vendéglő nagytermében), ahol táncszámokat adtak elő.

A zenekar repertoárjában főleg indulók, polkák és waltzerek szerepeltek, mivel főként nem magyar ajkú (német, lengyel, cseh és szlovák) munkásokból állt a bányatelep lakossága.

A zenekar tagjai közül már csak néhánynak a neve maradt fenn a helybeliek emlékezetében (zárójelben származási helyük szerepel): *Dulichár Albert* (Eszék), *Pécsi József* (Pécs), *Zmur Jakab* (Lengyelország), *Zsurek Zsigmond* (Lengyelország), *Rozsek Jakab* (Lengyelország), *Oppaho*² *Rudolf* (Csehország).

Ez a zenekar körülbelül 1900-ig működött az első összeállításban. 1900 táján *Oppaho Rudolf* lett a karmester, és a zenekari tagok is kicserélődtek. *Oppaho* 1912-ig állt az együttes élén.

Az első világháború kitörése után a bevonulások miatt felbomlott, szétszóródott a zenekar. 1918-ban *Dulichár Albert* szervezte újjá, részben új tagokból, részben a háborúból szerencsésen visszatért régiekből. Munkájuk az 1920-as években lendült fel újra. Ebben az időszakban a következők voltak a zenekar tagjai: *Dulichár Albert* karmester, ifj. *Dulichár Viktor* segédkarmester, *Czirbusz Ignác*, *Kelemen József*, *Bachnyák András*, *Baffi János*, *Szikszai Bertalan*, *Szegő Zsigmond*, *Folyami Árpád*, *Végh Pál*, *Mega János*, *Mega András*, *Hajdú Lajos*, *Kriston Zsigmond*, *Veres Károly*, *Novák István*, *Zsurek János*.

Ez a fúvószenekar kisebb megszakításokkal 1940-ig működött, majd feloszlott. 1942 októberében az akkori bányaüzem-vezető, *Pantó Endre* (a felettes rozsnói bányaigazgatóság közvetítésével) *Sandrik József* katonazenészt bízta meg a zenekar újjászervezésével. Ezzel vette kezdetét a rudabányai bányász fúvószenekar több, mint négy évtizedes, sikerekben gazdag története.

---

² Hasonló nevű (*Oppacho*) zenész, illetve karmester más borsodi bányászzenekarokban is működött. (*A szerkesztő*.)

A zenekar megalakulása és első évei

Sandrik József karmester eredetileg a *Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt. Rozsnyói Bányagazgatósága* által 1941-ben meghirdetett zenekarvezetői pályázatra adta be a jelentkezését. Kis idő múlva *Lázár Béla* igazgató bemutatkozásra magához kérte. Lakóhelyéről, a *Csongrád megye* déli részén található *Csanádpalotáról Rozsnyóra* tartó kétnapos útjának költségeit és szállásdíját megtérítették. Ezután azonban hosszú ideig semmilyen visszajelzést nem kapott, majd a következő évben ismét *Rozsnyóra* hívták, ezúttal már a megállapodás megkötésére. Az igazgató választás elé állította két hely, *Luciabánya* (ahol vezető nélkül maradt a zenekar) és *Rudabánya* között. Az utóbbin akkor se zenekar, se karmester nem volt. *Sandrik* az igazgatóra bízta a döntést, aki *Rudabányát* ajánlotta neki. Így került *Sandrik József* 1942-ben a borsodi bányásztelepülésre.

Az új zenekarvezető nehéz helyzetben volt. A bányászokból teljesen új együttest kellett szerveznie, ráadásul a régi, 1940 körül feloszlott zenekar hangszerei elvesztek. Az első dolga az volt, hogy a bányauzem minden munkahelyén és közösségi helyiségében hirdetményt függesztett ki az alábbi szöveggel:

„Társulatunk nemes nagylelkűségének tanújelét akarván adni, elhatározta egy rudabányai bányász zenekar megszervezését.

E célból egy karmester, Sandrik József úr helyeztetett ide, kinél a zene iránt kedvet érző alkalmazottaink és munkásaink és még nem dolgozó fiú gyermekeik ingyenes zeneoktatásban részesülhetnek.

A zenekar megalakulása után az abban résztvevők úgy a szereplésekért, mint a próbákon való megjelenésért külön díjazásban fognak részesülni.

A zenekarba való jelentkezés céljából f. hó 14-17-ig bezárólag lehet du. 5-6-ig a társulati iskola földszinti termében a karmester úrnál jelentkezni, ki a zenei alkalmasság megállapítása után a megfelelőket az oktatás megkezdéséről és ennek időpontjáról tájékoztatni fogja.

Aki e szép és nemes szórakoztató és léleknevesítő alkalmat megragadja és e díjmentes zeneoktatásra jelentkezik, melyhez a hang-

szert is a Társulat fogja beszerezni, attól elvárjuk, hogy Társulatunk ezen áldozatkészségét az oktatási órákon való pontos megjelenéssel és szorgalmas, igyekvő tanulással fogja meghálálni.

Rudabánya, 1942. október 12-én.

Jó szerencsét!

*Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt.
Rudabányai Vaskőbányája*³

A hirdetményre körülbelül ötvenen jelentkeztek. A karmester mindenkit énekeltetett, kipróbálta zenei képességeit. Akiknek a hallását megfelelőnek találta, azokat kiválasztotta, összesen mintegy 27 főt.

1943 januárjában *Sandrik József Budapestre* utazott hangszereket vásárolni. *Mogyorósi* hangszerkészítőnél 25 új hangszert vett a bányaiüzem pénzén, összesen 3700 pengő értékben.

A működés kezdetén, 1943-ban a következők voltak a bányászzenekar tagjai (a nevek után zárójelben a részükre kiosztott új hangszerek szerepelnek): id. Kelemen József, Varga József, Czirbusz Balázs, Erdősi József, Máté Bálint (szárnykürt); Végh Pál, Czirbusz Ignác, Kerepesi József, Somogyvári János (B-klarinét); ifj. Sandrik József (Esz-klarinét); Nagy József (1), Nagy Dezső, Sztankovics Tibor (mélyszárnykürt); Nagy József (2), Tóth Sándor, Zsigó István (Esz-trombita); Tiszlavicz József (B-basszusklarinét); Budai Balázs (eufonium); Ruszó Dezső, id. Orosz József (F-harsona); Nagy István, Bari Béla (B-harsona); Mega János (F-helikon); Veres Lajos (B-helikon); Szász József (kisdob); Tankó Gyula (nagydob); Barna Árpád (cintányér). E névsorból kitűnik, hogy az új zenekarban a régiek közül is helyet kaptak néhányan, de ők nemsokára felhagytak a zenéléssel, mert nem tudtak lépést tartani a fiatalokkal a zenetanulás terén.

Sandrik József 1943 januárjában kezdte meg a tanítást. Eleinte minden nap próbáltak. Ekkor a próbadíj néhány pengő volt havon-

---

³ A felhívás egy eredeti példánya *Sandrik József* gyűjteményében maradt fenn, ő bocsátotta a szerző rendelkezésére.

ta. Két-három hétig csak a kottaolvasást, majd skálákat (C-dur, a-moll, G-dur, e-moll) tanulták. A gyakorlás olyan jól ment, hogy 1943. március 15-én a *Hősök szobránál a Himnusz*t, a *Szózatot*, az 1848-as toborzót (*Kossuth Lajos azt üzenté...*) és egy indulót játszott a zenekar, nagy sikerrel. Ebben az időben még nem vezettek zenekari munkanaplót, eseménynaplót, de a zenészek emlékezetében évtizedek múlva is elevenen éltek a kezdeti zenei élmények.

Az eredeti felállásban nem sokáig működhetett a zenekar. Dúlt a második világháború, a tagok közül sokan behívót kaptak, és a harctérre kerültek. Végül is feloszlott ez a társaság, ezért 1945 után újjá kellett szervezni a zenekart. Az 1943-ban vásárolt hangszerek eltűntek a háború alatt, ezért 16 használt, máshonnan kapott hangszerrel kezdték meg újra a munkát. A régiekből kevesen maradtak, de *Sandrik József* karmester folyamatosan tanított be új tagokat a bányászfiatalok közül, így a zenekar utánpótlása egy ideig biztosított volt.

A helyi szereplések mellett 1948-ban *Miskolcon*, 1950-ben *Sárospatakon* vettek részt fúvószenekari felvonuláson, politikai nagygyűlések alkalmával. A visszaemlékezők szerint az 1950-es években rádiófelvételük is volt a bányáüzem udvarán. 1961-ben *Galyatetőn* adtak térzenét, és még hosszan lehetne sorolni a különböző vendégzerepléseket, fúvószenekari találkozón, minősítő rendezvényeken stb. való fellépéseket, melyekről rendszerint díjakkal, oklevelekkel tértek haza.

A zenekar névsora az 1945 utáni újjáalakulástól az 1990 körüli megszűnéséig⁴ a következő volt: Végh Károly, Lengyel Béla, Veres Béla, Sandrik László, Sandrik András, Czirbusz Balázs, Kelemen József, Máté Imre, Varga Károly, Székely László, Korponai

---

⁴ A rudabányai vasércbánya és dúsító-mű 1985 végén történt bezárása után a zenekar elvesztette fenntartóját. Ezután a helyi *Gvadányi József Művelődési Ház*, illetve a *Bányaiipari Dolgozók Szakszervezete* támogatásával néhány évig még működött a zenekar, de a folyamatosan csökkenő taglétszám miatt (a kiesők helyett újakat már nem tudtak nevelni) csak a közeli bányásztelepülésekről érkező vendégzenészekkel kiegészülve tudtak fellépni, mígnem az anyagi és a személyi problémák oda vezettek, hogy 1990 táján végleg megszűnt az együttes. (*A szerkesztő.*)

János, Kósa Béla, ifj. Bajdik József, ifj. Bartha Gyula, Domonkos János, Domonkos Mária, Hancsics József, Sztankovics Tibor, Nagy István, Bakó József, Bonár József, Braczkó Mihály, Budai Balázs, Huli Lajos, Huli Sándor, Kárpáti József, Konyha Sándor, Konyha Zoltán, Nagy Ágnes, ifj. Porcs István, ifj. Orosz József, Varga László, Veres László.

Bányásznapi szereplések⁵

Az 1951-től szeptember első vasárnapján megtartott Bányásznapokhoz fűződnek a zenekar legemlékezetesebb szereplései. Az 1960-as évek végéig minden alkalommal nagy tömeget vonzó ünnepekre és gazdag programra került sor. Ekkor adták át a munkában élenjáró bányászoknak a kormány- és egyéb kitüntetések, a vállalatnak pedig az élüzemi és más címeiket. Minden dolgozónak már szombaton kifizették a hűségpénzt. Lacikonyha, körhinta, céllövölde és árusok sokasága gondoskodott a jókedvről és az ellátásról. Sok vendég érkezett a bányászcsaládokhoz, a környék falvainak lakosságát pedig autóbuszok hozták Rudabányára. Később, az 1970-es évektől a vasércbánya helyzetének válságosra fordulásával egyre szerényebb keretek között zajlottak a bányásznapi események.

A *Bányásznapon* a fúvószenekar reggeli ébresztőt tartott, amely 5 óra – fél 6 tájban kezdődött. Körbejárták a települést, a megszozott helyeken megálltak, és eljátszottak egy-egy számot (többnyire valamilyen pattogós indulót). Régebben a környező településeket is felkeresték, amelyekből munkások jártak a vasércbányába. Az 1960-as évekig gyalogosan, később az üzemi autóbusszal tettek eleget ennek a feladatnak.

A bányásznapi ünnepség általában mindig délelőtt 10 órakor kezdődött, jó idő esetén a *Békekertben* (vagy más néven a *Sörkertben*), rossz idő esetén a kultúrházban. A zenekar ezen a *Himnusz* és

---

⁵ A zenekar fennállása alatt alig volt olyan esemény *Rudabányán*, amelyen ne szerepeltek volna. Ezek közül most csak a Bányásznapokon való közreműködésüket mutatjuk be. (*A szerkesztő.*)

a *Bányászhimnusz* mellett indulókat játszott. Az ünnepséget körülbelül kétórás térzene követte, melynek műsorán nyitányok, polkák, keringők, indulók, népdalfeldolgozások és operett-egyveleg szerepeltek. Az 1970-es években cím szerint a következő volt a műsor:

Emil Stolz: Promenádnitány; Az én kedvesem – nitány; Az én királynóm – nitány; Trocadero-induló; Virágsusogás – keringő;

Csajkovszkij: Teodóra-nitány;

František Manas: Vasasok – polka;

V. Vachar: A völgyön túl – polka;

J. František: Haj libácska – polka;

Sandrik József: Tenor polka;

Jozef Potusnik: Báلكirálynő – keringő;

Pazeller Jakab: Herkulesfürdői emlék – keringő,

Johann Strauss: Kék Duna keringő;

Ivanov: Duna hajjai – keringő,

Operett – keringő-egyveleg *Sandrik József* feldolgozásában: Túl az Óperencián; Lári-fári; Gyertyafény; Egy csillagfényes éjjelen; Édes álm;

Brahms: A-dur keringő;

Schubert: Melódiák;

Rubinstein: Melódia;

Johann Strauss: Olympia induló;

Müller József: Jász-kun kaszás induló;

Novikov: Ifjúági induló;

Erkel Ferenc: Hunyadi induló,

Marosvölgyi Károly: Rakéták induló;

Berlioz: Rákóczi-induló;

Bartók: Népdalok;

Kodály: Népdalok;

Sandrik József összeállítása: Borsodi népdalok: Kiskertemben jártam (Pusztafalu); Rászállott a rigó a möggyfára (Pusztafal); Ez a búza, de szép tábla búza (Tiszabábolna); Kimegyek a rétre (Tard); Megérett a tiszta búza (Borsodivánka), Kék ibolya búnak tartja a fejét (Gesztely); Este van már késő este (Cserépfalu); Túl a Sajón

(Sajómercse); Még azt mondják (Mályinka); Madárka, madárka (Mezőkövesd); Lefelé folyik a Tisza (Rakacaszend).

Az 1950-es években a *Bányásznapok* előtt egy héttel a zenekar kiszállt az egyes üzemrészekbe zenével köszönteni a dolgozókat. Sokszor még az arra érdemes bányászok lakásainál is játszottak. A kor nagy munkaverseny-mozgalmain zenével, csasztuskákkal köszöntötték az élenjárókat: *Szódd a selymet elvtárs, Kovács vagyok...* és más munkásindulókat adtak elő.

Sandrik József karnagy életrajza, munkássága

1899. július 29-én született *Nagylakon*⁶. 1924-től 1926-ig *Kevermesen*, 1926-29-ig *Dombegyházán* volt karmester. *Csanádpalotán* szállító-üzemrész vezető. A fentebb ismertetett körülmények között 1942. október 1-én lépett munkába *Rudabányán*, mint az ércraktár vezetője és a bányász fúvószenekar karmestere. 1953-ban fúvós karmesteri tanfolyamot végzett. 1955. augusztus 22-én *Kiváló Dolgozó* kitüntetést kapott a *Nehézipari Minisztériumtól*, és később is számos elismerésben részesült.

Korábbi karmesteri ténykedésének repertoárjából sok kottát hozott *Rudabányára*: körülbelül 150 indulót, keringőket, polkákat. A zenekar számára szólamokat kottázott, hangszerelési munkát végzett, továbbá zeneszerzéssel is foglalkozott. A *Budapestről* beszerzett kottákat folyamatosan átdolgozta az éppen rendelkezésére álló, fogyatkozó zenekari létszámhoz.

Az 1950-es évek elején úttörő fúvószenekart is szervezett, melyvel iskolai ünnepeken szerepelt. Ebből később egy-két tanuló átkerült a bányászzenekarba. Öt gyermeke közül egy időben három fia is tevékenykedett az együttesben.

---

⁶ Ez atelepülés eredetileg *Csongrád megyében* feküdt, de a trianoni egyezmény következtében *Romániához* került. Közvetlenül a magyar határnál található, román neve *Nădlac*. A 18. században nagyszámú szlovák telepes érkezett ide. Családnevéből következtetve *Sandrik József* ősei is közéjük tartozhattak. (A határ magyar oldalán, a történelmi *Nagylakkal* átellenben is létezik egy hasonló nevű település, de ezt csak 1923-ban alapították.) (A szerkesztő.)

Sandrik József népi hangszereken is játszott. 1975 májusában a *Magyar Rádió Rudabányáról* közvetített egy múzeumi vetélkedőt, ahol a szignálzenét ő adta elő tárogatón.

1972-ben vonult nyugdíjba a bányáüzemtől, de karnagyi tiszt-ségét egészen haláláig megtartotta. Munkájában fiatalabb kollégá-ja, *Fónyi Zoltán* ének-zene szakos tanár segítette, aki később átvette a zenekar vezetését annak végleges megszűnéséig.

Sandrik József zeneszerzői munkásságából kiemelkedett az 1973-ban meghirdetett menetinduló-pályázaton elért III. helyezése. A pályázatra *Magyar induló* című művét küldte be, amit saját zenekara is játszott.

A rudabányai bányász fúvószenekar az 1960-as évek végén. Itt éppen egy labdarúgó-mérkőzés előtt játszanak a rudabányai sportpályán.

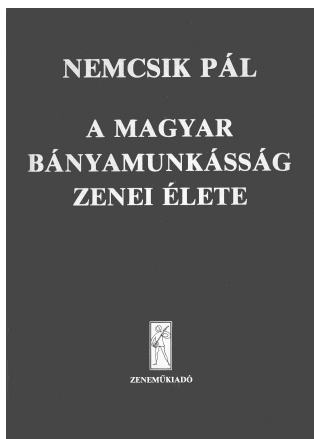
Az eredményhirdetés után így nyilatkozott a *Honvéd* c. lap újságírójának: „– *Aligha kell hangsúlyoznom, hogy nagyon örülök a díjnak – mondta Sandrik József, a rudabányai bányász fúvószenekar nyugalmazott karnagya. – Csaknem harminc éve foglalkozom az otthoni zenekar élén fúvós muzsikával, s ez idő alatt több indu-*

lót is komponáltam már. Jól ismerem a katonazenét is, hiszen a különböző fúvós fesztiválokon zenekarommal gyakran „mérkőztünk” már honvédségi együttesekkel is. A pályázatra beküldött „Magyar induló” egyik legkedvesebb szerzeményem...”

A lap ír arról is, hogy „a dalok most indulnak csak újtukra: először május 1-én hallhatjuk őket a rádióban, majd augusztus 20-án a Magyar Néphadsereg Központi Fúvószenekara a Halászbástyán rendezett térzenén mutatja be a nyertes műveket a közönségnek.”

„Borsodi siker” címmel az Észak-Magyarország c. napilap is méltatta Sandrik József III. díját a pályázaton szintén eredményesen szerepelt Ujj Viktor Géza miskolci zeneszerző (egykor rudabányai zenetanár) Petőfi c. indulójával együtt.

Sandrik József közel 35 éves kitartó és eredményes rudabányai karnagyi munkáját Pozsgay Imre akkori kulturális miniszter 1976. augusztus 20-án dicséret oklevéllel ismerte el⁷.

A téma iránt érdeklődők bővebben tájékozódhatnak Nemcsik Pál könyvéből, amely 1986-ban jelent meg.

---

⁷ 1980-ban, túl a 80. életévéen még Sandrik József vezényelte a rudabányai bányászzenekart a helyi vasércbányászat fennállásának 100 éves évfordulója alkalmából rendezett ünnepeken. Ezután végleg visszavonult, elköltözött Rudabányáról, s nem sokkal később elhunyt. Sajnos halálának helye és ideje egyelőre ismeretlen. (A szerkesztő.)